

Broj 9. i 10.

Za rujan i listopad 1904.

God. VII.

HRVATSKI PLANINAR.

Vijesnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“

u Zagrebu.

Turistika u Švedskoj.

(Priopćio dr. Fr. Bučar.)

Ovom godinom navršuje švedsko centralno planinarsko društvo 20. godinu, što je utemeljeno. Tom prilikom izdade vrlo krasan godišnjak »Svenska turistfereninges Arskrift« sa 236 slika i pet karata na 463 stranice. Knjiga sadržaje 20 članaka od najznamenitijih švedskih turista, koji opisuju najljepše turističke predjele ogromne Švedske zemlje, na glasu poradi izvanredno razvite koli švedske toli medjunarodne turistike. Lijepo nizozemlje južne Švedske, krasne doline mnogobrojnih rijeka, vrlo razvita morska obala sa bezbroj otoka, velika jezera i vodene drage pak znatne gore na skrajnjem sjeveru: sve je to kadro začarati svakog turistu, bio on domaći sin ili inostranac. Na glasu je osim toga veliki patriotizam švedskog naroda, te se po tom patriotskomu Švedu prikazuje rodna gruda još u ljepšem svjetlu nego li je ona u istinu. Patriotizam i velika ljubav za prirodne ljepote učiniše, da je danas Švedska jedna od prvih turističkih zemalja na čitavom kulturnom svijetu.

Prema tomu prikazat ćemo pravu sliku švedskog turističkog djelovanja, ako se obazremo na godišnje izvješće, koje se nalazi u toj spomenici. Pošto je Švedska velika zemlja, koja razmjerno imade dosta malo željeznica, društvo uživa osobitu blagodat, da se članovi njegovi voze za pol vozne cijene, po čem je omogućeno turistima prije i bolje upoznati svoju veliku domovinu. Razna parobrodarska društva podavaju turistima takodjer polakšica, pristaju u ljetno doba na mnogo više mjesta no obično. Dapače švedsko društvo daje u to ime gdje kojem društvu i godišnju subvenciju, koja mu se djelomično naknadjuje članarinom pokrajinskog planinarskoga društva.

Prošle godine društvo priredi fotografičku izložbu čitave Švedske uz sudjelovanje premnogih amateur-fotografa, pošto je amateursko fotografiranje u Švedskoj izvanredno razvito. Izložbu je posjetilo 6000 osoba, te je društvo osim velike moralne koristi postiglo znatni materijalni uspjeh. Sve ljepote i osebine čitave Švedske bile su na toj izložbi sabrane. Društvo je odlučilo priredjivati takove izložbe i po ostalim krajevima domovine, te je raspisalo nagrade za najljepše i skroz nove slike.

Veliku važnost polaže švedsko planin. društvo na reklamu. Osim što je izdalo 5 opširnih vodja po čitavoj domovini, priredilo je društvo i posebna izdanja na njemačkom, engleskom i franceskom jeziku. Ovake knjižice bogato ilustrovane dijeli društvo. Na taj način ih rasturi samo lanske godine 6360 komada. Zato i dolaze u novije vrijeme inozemci u velikom broju u Švedsku, koja imade da-kako od toga i lijepi materijalni dohodak. Tajnik društva poslan je u najveće države, da se osobno osvjedoči o najnovijem napretku najglasovitijih turističkih društava i da stupi s njima u direktni savez.

Švedsko turističko društvo nastoji nadalje sa skioptikom i uz predavanja popularizovati koli kod kuće toli i u inozemstvu ljepotu svoje domovine. Tako je i prošle godine bio u Zagrebu g. pukovnik Balck, koji je svojom skioptičkom predstavom, aranžovanom od »Hrvatskog Sokola« u Zagrebu, nastojao zagrebačkom općinstvu prikazati Švedsku u zimi. Gospodin Balck držao je u tom smislu predavanja i u Pragu, Lavovu i Budimpešti. To sve je naravno moguće, kad je broj članova bio prošle godine 31.040 sa 825 povjerenika u Švedskoj i 77 u inozemstvu.

Od povjerenika bilo je 114, koji su sabrali više od 50 članova, a jedan je sakupio prošle godine dapače 637 članova.

Švedsko turističko društvo imade u Stockholmu svoj ured, koji je prošle godine posjetilo u turističkom poslu 3.758 Šveda i 336 inozemaca. Najveći broj Šveda trebao je upute u zimi (820 osoba), a inozemci u kolovozu (133).

Osnovana jim zbirka fotografija iz raznih predjela Švedske iznosi 10.000 brojeva. Ta je zbirka u najljepšem redu složena te služi u uredu svakome na porabu.

Zbirka klišaja iznosi 1524 komada, koji se prema potrebi i posudjuju u svrhu propagande. Pošto je turistika sama od sebe vrlo razvijena, ne treba društvo suviše trošiti na vidikovce, puteve i planinske kuće, te uzdržaje samo četiri takove kuće u predjelima, koji su vrlo slabo napućeni, a opet izvanredno turistički interesantni.

Od publikacija izdano je lanske godine 76.650 komada, a od same spomenice 34.000 primjeraka. Da se pomogne mlađeži što više putovati, podijeljene su lanske godine potpore — srednjim zavodima, preparandijama i pučkim školama — u iznosu od 3950 švedskih kruna. Potpore dane su na zamolbu ravnateljstva za izlete na skí i za željeznice koli muškim toli ženskim školama.

Nadalje je društvo dalo petorici poznatijih pisaca turističkih stipendija po 100—150 kruta sa zadaćom, da posjete i opišu koji osobiti nepoznati predjel.

Švedsko turističko društvo stoji u savezu sa »Ligue internationale des associations touristes«, u kojem se nalaze 13 evropskih turističkih i ciklističkih saveza. Prema tome imadu Švedi pravo zatražiti, kad putuju u inozemstvo, posebne legitimacije kano gostovi. Takove im legitimacije daju pravo na sve članske polakšice. Švedski članovi su prošle godine zatražili 258 takovih karata, dočim su inozemci uzeli za Švedsku 75 legitimacija. Vidi se prema tome, kako švedski turiste mnogo putuju, pošto smatraju putovanje po kontinentu nekim idealom

Velikim nastojanjem švedskog turističkog društva raste i godimice turistička nava u Švedsku, od koje Evropejce najviše odvraća velika udaljenost. Švedsko turističko društvo može i samo mnogo učiniti za svoj razvoj, pošto ima lijepi imetak od 269,392 54 kr. Premda je god. članarina samo 3 K. — sabralo je prošle god. članarinu 93,117 šved. kruna.

Sa spomenicom je zajedno izdana i posebna knjižica od 92 str. kao 23. »Izvještaj« Švedskog turističkog društva, i to takodjer u 34.000 primjeraka. U tom izvještaju nalazi se točan popis svih turističkih stanica i svih polakšica, koje turiste bilo gdje dobivaju. U inozemstvu uživaju članovi društva posvuda bar 10% polakšice na stanu, a u mnogim svratištima isto toliko i od jela. U inozemstvu stoji švedsko turističko društvo u savezu sa: Norveškom, Finskom, Danskom, Engleskom, Njemačkom, Austro-Ugarskom, Ruskom, Švicarskom, Italijom, Portugalskom, Canadom i Sjever. američkim zadružnim državama. U svakoj državi popisani su točno svi hoteli i popusti, koji uživaju članovi društva. Dapače i u Aziji imade švedsko turističko društvo saveza i to u Jerusolimu, Kairu, Tunisu itd.

Eto kako se je silno razvilo u 20 g. švedsko turističko društvo, koje je za osnivanja brojilo tek 67 članova.

Dakako da to može biti samo u zemlji, gdje kraj silno razvitog čuvstva za prirodu i domovinu i zima ne smeta ekskurziji bilo na skie bilo na točiljke, koliko sam se sam osvjedočio. Oduševljena mladež juri i podalje na zamrzlo jezero ili na zgodan šumski briješ, da se pozabavi sklizanjem koli na ledu, toli na snijegu. Pa kad nakon dugotrajne zime šume prolistaju a poljane se zazelene, hrli opet sve, osobito iz gradova, da se naužije božanske prirode. Može se upravo reći, da se skoro svaki slobodni dan posvećuje prirodi.

Na taj način moglo se je švedsko planinarsko društvo tako naglo razviti i podići do stepena, na kojem danas stoji.

L o v Ć e n.

(Iz Kotora na Cetinje. Priopćio Vj. Novotni.)

»Lovćen gora pod nebo se diže«, na domak mu jedno polje širi — veli naš Mažuranić u Smail agi Čengijiću.

Citajući kao neuki djačić bez razbora i razumijevanja »Čengić agu« i ne poznавајуći veću i višu goru od Zagrebskoga Sljemensa, stvorih si o visini Lovćen-gore neku posebnu, strašnu sliku.

Prema davno gojenoj želji otisnuh se više puta u one donje, Lovćenske kraje. I prošle praznike sa tri se strane doteppem dotrkivajući do gorja, što ga Kotoranin obično i općenito zove Lovćen.

Kad se parobrodom niz Dubrovnik spuštaš, prikazuje se tvome oku u prvom redu nejasno mrki lanac gorski, kojemu već jasno razabireš rebra, glavice

i klisure, kad od Hercegnovoga kreneš put Tivta i Kotora. Najviše dijelove toga gorskoga lanca zovu Lovčen, na koji prova broda upravo pokazuje, kad si ostavio Hercegnovi pa brodiš na Tivat i Kotor, glavno mjesto Boke, što leži u najkrajnjem morskom zatonu cijele Boke.

Grad Kotor stisnuo se upravo pod Lovčenske te glavice, koje su od vaj-kada vazda dijelile tešku sudbinu pomorskoga svoga naselišta.

Davno prije Krista spominju u tom morskom kutu grad. Car Justinian utvrdi grad zidinama; u to doba zvaše se Decatera, dakle današnje ime Kotor ili Cattaro (tal.)

Čudno te čuvstvo hvata, kad prvi put zalaziš na Verige (vidi »Planinar« str. 25. god. 1904.) u luku Kotorsku. Sa svih strana te okružile gole, tamnosive, strme pećine, raspuklji grebeni, svi od 600 do preko 1000 m. visoki. Čim bliže Kotoru, tim više i tješnje niču te mrke stijene, koje se nad Kotorom dižu do visine od 1768 m. Srce ti kao da čuti to tjesno, u koje su te nemile, puste grede stisle more, u Kotoru tek do 600 m. široko.

Grad Kotor leži na grebenu, koji kao da je otpuzio korak do mora od kršne svoje matice. Sav taj greben, nalik pravokutnom trokutu, opasan je ljutim, tvrdim zidom, koji se strmo diže sa litice te na vrhu straži stvara kulu, s koje ob noć svaki čas glas vojnika kamenu tišinu budi. Taj greben obrastao je šikarom, grmljem i po kojim stablom. Malone usred grebena diže se na litici stara crkva sa tornjem, do koje se iz grada uspinje put. Bez naročite dozvole vojne oblasti ne smiješ ovamo.

Grad sam pod kulom, stisnut sa svih strana bedenima, uzan je poput talij. gradova, zato vlažan i nezdrav. Glavne i najveće kuće su mu vojne. Historijski znamenita je crkva sv. Trivuna iz 12. v. i krasan zastor od žutoga mramora u crkvi sv. Klare. U gradu ima do 3500 duša, što katol. što grč.-iztoč., po narodnosti Hrvata i Srba, po koji trgovac Albanac i Talijan.

Izvan bedema, na zapadnoj strani tvrdjave, na moru, teče glavna dalmat. cesta. Tuj je austrijska vlada morsko pristanište proširila, tuj ima kavane u ubavom hladovitom vrtiću, ljeti često dan i noć otvorena, ujedno jedino utočište od zapare i žege ljetne, koja barometar na suncu često natjera na 50° C. Tuj uz kavanu naći ćeš i glavno tržište pod kestenikom, kojemu je često u kolovozu već od vrućine izgorio zelen list. Kako ne će usahnuti, kad mu često po 3—4 mjeseca ne pane ni kap rose, ni kap kiše? Čim se naime oblaci u to doba nadviju nad te usijane pećine, rasplinu se. U zimi opet ne vidiš i po mjesec dana sunca od magle, koju pećine radjaju; ali i za vedra neba sunce jedva 3 dobra sata u Kotor zagledava, kad ga visoke litice zaklanjavaju sa istoka, juga i zapada.

U grad ulaziš na troja vrata: južna, sjeverna i zapadna kao glavna. Na sjevernoj i južnoj strani naći ćeš dva ljeti obično suha riječna korita, koja se zimi često napune te silnim talasima bučeć ljuto kamenje prema moru valjaju, kad kiša navali i nabujali izvori, što ih Kotor svu silu ima. Pa zato grad i ima uvijek zdrave, pitke vode.

Ako hoćeš na Lovćen-polje, moraš u Crnugoru pa prevaliti one najviše stijene i litice, pod koje je Kotor glavu stisnuo; ovuda bo je najbliže na Lovćensko gorje.

Dva puta vode iz Kotora u Crnugoru, jedan je na sjevernoj strani Kotora, a drugi na južnoj. Ovo je danas jedini kolnik, krasna široka cesta, usječena u onaj pusti kamen, koji ti nad Kotorom strši. Vojna ju oblast usiječe velikim troškom i svrši 1881. god. iza šest godina mučna rada. Vodi od glavne, državne ceste, što spaja Kotor sa Zadrom na 451 km., kroz obližnje mjesto Škaljare, vije se sad istočno sad zapadno na duge okući (5—6) do ždrijela, koje spaja dva vrha, (600—768 m. visoka) Goraždu (južni) i Vrmac¹ (sjeverni). Na tom ždrijelu se 4 glavne ceste sastaju: iz Tivta, Budve, Kotora i Cetinja, a povrh toga još i peta pobočna, koja vodi na vrh »Vrmac«. Upravo na tom ždrijelu glavu digla tvrda vojna kula Trinita, a sa vrha Goražde i Vrmaca, s lijeva i desna, druge dvije kule posestrime. Jedno 200 koraka pred tom kulom skromna ti kuća leži na desno, na kojoj ćeš za čudo čitati na zamrljanoj tabli »Hôtel Trinita«. Prosta ti je to krčma, kamo malo tko zalazi.

Od toga ždrijela, gdje ti na lijevo točak hladne vode nikad ne presuši, vraća se cesta ispod vrha Goražde opet istočno pod Lovćenski kamen, vije se tuj pet do šest puta opet na duge okući i prelazi u kratke, strmije. Na prvoj toj kratkoj okući стоји kućica, dom cestara. Neodljivi, zamamni čar, koji se vidiku pruža, i nehotice će ti korak ustaviti. Narav je tuj toliki biser bacila s toga visa, da se oko ne može zasiliti, ne može nagledati. Već uzlazeć sve-jednako ti se oko otimlje na Kotorsku drāgu, na to čarno zrcalo, na to biserno čislo, kojemu se svakom okući lice mijenja, čim se većma uspinješ. Čar toga vidika ne hvata ti se samo oka, već i duše, a ne znaš upravo, što ti ju tako zanese: je li ono modro-zeleno more, ili mu je bijeli rub sela i kuća, koje su se na tom morskom sagu nagnijezdile; ili je uzani zeleni pâs bujnih vrtova, koji su kuće zagrlili; ili je mrka litica, koja se strmo nad kuće nadvila, nepomično, grozno se prijeteć; ili je ona bijela nit glavne ceste, koja siječe onaj vijenac kuća od mora; ili je vela pregršt mrkih i bijelih glavica, što se onamo na sjeveru preko Boke Kotorske na suncu ljeskaju te kao srpom sve Bokeljske zatone zagrljuju.

Čim se više uspinješ, kuće sve drobniye bivaju. Sve Kotorsko more od juga prema sjeveru, od Kotora do Orahovca, cestom 9 km. dugo, čini ti se kao vijenac jaja u zelenoj travi, što zatvara škatulju sjajnoga, živoga bisera, na kojem se ljljavaju barke i parobrodi kao orahove lјuske.

Dok ti se ovako sa južnoga visa drâga Kotorska prikazuje svega čara nabranim vijencem, izčezava Kotor pod kamenim rebrom. Najviša kuća u Kotorskoj tvrdjavi, vojno službenim imenom St. Giovanni, koju jedva s mora Kotorskog ra-

¹ To se gorsko rebro, do 5 km. dugo, pružilo od ždrijela na sjever te dijeli Kotorski zaton od Tivatskog. Ime mu razno izgovaraju i to: Vrmac, Vrmać, Vermac i Vermač. Ja sam imao prilike ljetos do 20 domaćih osoba pitati za pravo ime, koji mi rekoše Vrmac. Vojna oblast kaže Vermač.

zabireš, leži duboko pod nogama, isto tako i one druge glavice na zapadu i sjeveru sa svojim kulama, koje ti se pričinjujaju kao mramor kupe na kamenu stolu. Na zapadu i sjevero-zapadu preko gorskog rebra Vrmackoga, koje je jedino donekle obrasio kao oaza usred kamene pustoši, bijeli se na žarkom suncu zaton Tivatski, Novljanski¹ i donekle Risanski, a prema jugu debela pučina Jadrauskoga mora prelazi kao siva magla na modro nebo.

Kad si prevalio ono nekoliko kratkih okuči, izašao si na malone ravan put 905 m. visok. Za dobar kilometar eto te na medji, koju označuje tabla i kameni trag preko ceste sveden. Cesta zakreće istočno obilazeći kameni kuk, pod kojim zijevnu špilja sa vrelom, dočim se zapadno, na lijevu ti ruku, kamen otvorio u strmi, široki, grozni jaz, lomno korito, puno grohoti i survalih pećina. To korito čini rječinu Kotorsku, koja zalazi na sjevernoj strani Kotorskoj u more. Ljeti je to korito većinom suho, ali zato za nevremena groznom silom vale valja, koje pećinu kidaju i sve nose, štogod na putu nadju.

U tom koritu, s desne mu strane uzlazeći, bijaše strarodavni i jedini put iz Kotora na Cetinje. Mjestimice se još vidi čvrsta kamena gradjevina, ali je put s veće strane raspukao, razvaljen, opuznuo vijuć se sad strmije sad ravnije u nepravilnim okučima na današnju glavnu cestu, gdje izlazi sjeverno od kamena kuka, pod kojim je spila zijevnula.

Kad iz Kotora preko mosta te rječine stupiš na taj put, čini ti se, da je nemoguće prevaliti tu strmu kamenu goru, s koje sa svih strana rebra, kukovi grebeni i litice kao aveti ustali. Kotorani neki i službeni ljudi ovaj klanac zovu i Gjurda i Skodra i Škurda, narod domaći i Crnogorac ga zove samo rječina Kotorska ili Krstac voda.

Kad si se iz Kotora ovuda popeo na 400 m., pokazati će ti se pod nogama u klancu selo Špiljari sa jedva 100 duša; preko rebra na sjever naći ćeš vrelo. To ti je Madina voda. Uz tu vodu dižu se kamene grede, koje narod zove Babe gornje i Babe donje, a nad Madinom vodom Pračišta. U visini od 800 m. naći ćeš u toj jaruzi pod kukom jednim mlin, sada imovina Crnogorca Labuda Gaja Petrovića iz Njeguša. Za suše nabire mlinar vode u velikom kamenom koritu iz vrela Krstaca, što nikad ne presuši; ta voda dolazi iz vrha Makovice, što se diže iznad mline i vrela mu. Makovici na domak na podnožje joj diže se Pestingrad, vrh nad Dobrotom u Kotorskem zatonu (1087 m.). Nad tim mlinom prelazi put na lijevu, sjevernu stranu te jaruge preko kamene pregrade. Sad ti još valja strmi grohot 100 m. visoko gaziti pazec na svaki kamen, da ti se pod nogom ne izmakne, pa te eto vesela i dobro znojna na kolniku, odakle ćeš za četvrt sata stići do prvihi kuća Crnegore, do sela »Krstac«.

Ovaj je put u toj jaruzi, kako rekoh, opustio, ali nije pust. Ako je tek samo prohodan pješaku i mazgi, opet Crnogorac iduć u Kotor na trg il sa trga obično samo ovom rječinom ide, jer mu je na Krstac za dva sata bliže, nego po kolniku. Često ćeš naći ovuda prolaziti cijele karavane, koje za trgovinom

¹ Hrvatgovi kažu većinom samo »Novi«.

idu: stada blaga, krda ovaca ili koza, čopora svinja, purana itd., što često parobrod preko mora iskrcava. Sto li muka, sto li zgoda takovom prilikom u tom kršnom klancu. I ja se nadjoh jednom tuj u čudu, gdje dva Crnogorca gone — ne gone — vode u Kotor preko stotinu drobnih odojaka. Momak će nositi u košu na ledjima jedno odojče cviljeće, a sav onaj drobiš odojački za glasom toga odojčeta, ma i krvavih nogu.

I ja se opetovano uspeh i jednom i drugom stranom, na novoj cesti da-kako kotačem, a u ovoj kotlini zaista samo pješice. Teže je hodati u našim cipelama, jer je kamen često sklizak i olizan kao staklo. Zato je valjan tuj Crnogorski opanak. Da sam ga imao, ne bi bio jednom dobro obijeni potplat tuj ostavio. Ali ne ide se tuj upravo kanicom,¹ već jednak siječeš okuči. Samo na taki način stigoh i ja pješice za dva sata iz Kotora u Krs'ac (23 km.), a odavle za mali po sata u Njeguše (3 km.). Ako kolima ideš po cesti, treba ti dovle do 4 sata. Fijaker zgodan traži 12—14 for. do Cetinja, a do Cetinja imaš od Njeguša još dva sata. Crnogorskom poštom, koja ljeti obično iz Kotora u 5 jutrom kreće, dospiješ za samo dvije forinte u Cetinje, ali ne smiješ više od 10 kg. prtljage imati. Od Kotora do Cetinja ima 52 km., Njeguši su na pô puta.

Mjesto to leži (882 m.) u maloj, jedva dva kilometra dugoj ravnici, okruženoj sa svih strana brdinama, medju koje u prvom redu idu visovi dižući se nad Lovčenskim poljem. Bijaše to prije glavno mjesto Crnegore, danas brojeći do 300 kuća razdijeljeno je u tri čssti: gornji, doljni i srednji Njeguši. Tuj uz cestu imade više novih lijepih zidanica i dvije gostine; jedna je Lale Vukića (kuća je Stanka Vrbice), druga Gjure Stanišića. Ona prva tek je ljetos dogradjena. U jednoj i drugoj dobro ćeš noćiti i dobro založiti.

Kad prijedješ te srednje² Njeguše pa se staneš uspinjati na gornje, smotrit ćeš na lijevu uz put ljepšu jednokatnicu crijepon pokritu a do nje tornjić; to je rodna kuća knjaza Petrovića.

Bilo je jedne srijede (10.VIII.), kad sam se ovdje iz prijazne gostione Vukića (»Hotel Njeguš«) digao, da podjem na obližnji Lovčen i preko tobožega Lovćena po drugoj, južnoj strani u Cetinje. Vukić gostioničar mi nadje i pogodi Njegušanina, koji će sa mnom. Bijaše to Živko, pametan momak od 40 god., otac petero djece u kući svojoj pod Lovčenskim gorjem. Izidjosmo na cestu, a on će stati pred me pa zapitati: »Na koji ćemo?« »Ma što veliš?« ja ću. »Pitam te« on će, »na koji ćeš vrh?« »Ma rekoh ti, na Lovčen«, odvratih mu. »Ta ti ne ćeš u polje, već gore«, on će na to pa pokazavši prstom na dva vrha južno od Njeguša dodati će: »hoćeš li na ovaj lijevi, ili onaj desni.« Natjera me moj Živko u škripac; jer kad on ne zna za Lovčen vrh, kako ću ja. »Nuder Živko«, sjetih se ja, »kako ti zoveš cnaj lijevi vrh, na kom se ono bijeli crkva — je li, to je crkva, u kojoj je vladika Rade sahranjen?« — »Jest, pravo

¹ Kanica (= kamnica, kamenica) u Crnojgori kameni vrletni put na okuč.

² Mjesto se zove Njeguš i Njeguši, ali sav južni kraj od mjesta sa svim dolovima i groma su Njeguši.

kaza, ondje leži vladika Rade, ono je Jezerski vrh, a ono do njega desno, to je Štirovnik, a vrha Lovćena nema, van ako hoćeš u polje Lovćen, tamo na drugu stranu pod vrhom i ovim i onim.« — Tako će moj Živko jasno i u kratko čudeći se, što ja hoću na vrh Lovćen. Brzo se riješih na to pa mu rekoh: »Na Jezerski ćemo vrh.« — »I ja mislim, da ti želiš do Radine crkve«, on će odvratiti pa ujedno i krenuti iza gostione na put u polje.

Put se malo po malo diže i zalazi na stazu, koja se utrla na lijevom obronku isušene jaruge. Kako smo živo uprli korak a čistinom po suncu hodali uzgor, oznojismo se. Moj mladi drug — bijasmo se našli u gostioni — Slovenac R. Domovina ožedne, ali nam Živko reče, da do jezera nema vode. Dadoh mu iz moje uprtice¹ komad limuna i — smiri žedju.

Zadjosmo naskoro u mali hlad mlade bukove šume, koja je iz kraja dosta gusto ovuda nikla, provučemo se jedno stotinu koračaja besputicom za Živkom i eto nas na rubu gorskoga jezerca u visini od 1400 m; a upravo pod sjevernom stijenom vrha mu, koji se po njem prozvao Jezerski vrh. Hodasmo dobar sat od Njeguša,

Jezero naliči velikom kotlu, kojemu je promjer kakih 200 m., a visina kakovih 10—20 m. Ljeti često ne vidiš u njem vode, ali se nikad ne isuši. Ta kova ga evo i danas. Dno mu je obrasio pitkom travom, kao što mu i kameni rubovi mladom bukovinom. Ne smiješ u nj ni sada, jer se uliježe, voda izbjija, a noge tone; zaljuljaš li se, sve će se jezero uzbibati, užnjihati kao pravo trešetište. Zimi se vrhom napuni, ali jednakom dnom otiče i to, kako će mi Živko moj pričati, upravo u Kotorsku rječinu, u Krstac vodu, koja svoju vodu još prima i od vrela nad cestom po imenu Nozdrve, što nikad ne presuši. Da je tomu zbilja tako, dokazuje Živko pričom ovom: Pasla djevojka s proljeća na jezeru tom blago. Hoće nesreća pa se osklizne u jezero a ujedno i vol do nje, koji se od njena pada zaplaši. Poginuše i ostadoše u jezeru; al kad tamo — za neko vrijeme izadje eno na današnjem vrelu »Nozdrve« kapa poginule one čobanice Crnogorke i — nozdrve vola joj, po čem vrelu ime.

Na rubu toga jezera pod granatom bukvom u hladu i ladu sjedosmo na počinak. Hladan zrak oko jezera godio nam, a bistra voda, što nam je Živko iz vrela kraj jezera u dva puta donio, okrepi nas pčetpuno još više, kad sanju sa limunovim sokom začinio. Založiv još malo iz moje uprtice digosmo se pa hajd dalje malim dōcem istim pravcem prema jugu na ždrijelo Jezersko. Tuj okrenusmo strmom, golom kosom prema sjeveru, zadjemo na jedno desetak malih, raspalih okuči pa još jedno 300 koračaja lahka puta i — eto nas bez muke na vrhu kraj crkve, grobnice Vladike Rada. Bijaše upravo podne. Tri smo sata od Njeguša trebali, ali se možeš i za dva sata uspeti.

Jezerski vrh vis je vapnenik od 1657 m., sasvim odijeljen od drugih visova. Glavica mu, lika jajeta, obrasla dijelom travom, pruža se od juga na sjever širinom od kakih 16—20 met. a duljinom 100—150 m. Stijene su mu sa tri

¹ uprtica = Rucksack.

strane strme kao otsječene, samo je južna stijena polegla, kojom možeš na vrh i kojom smo se i mi popeli.

Usred vrha digla se mala, okrugla crkvica kao kula, kojoj su stijene bijele, čiste i po kojima se s krova spustio munjovod. Tu je zakopan vladika Rade god. 1855., koji je kao Petar Petrović II. Njegoš god. 1830. nastupio u Crnojgori vladu, a preminuo 1851. Sam si tuj crkvu i grob u njoj sagradi. Bijaše to poznati slavni pjesnik, učenik pjesnika srpskoga, Sime Milutinovića Sarajlije.

Čudna li lica, što ti Božja ruka ovdje stvori. Kao što u svijetu ne ćeš naći dva lica ni ljudska, ni životinjska jednaka, mà su od iste gradje, tako ne ćeš naći ni dva lica jednaka, što ti se sa raznih visina gorskih prikazuju na površini zemaljskoj.

Sa Jezerskog vrha vidik veoma je — poučan, karakterističan. Obzor ne bijaše čist u daljini — kako bi i bio, kad u tom kraju nije od Gjurgjeva pala kap kiše, — ali mogoh na 100 kilometara naokolo dobro razabratiti.

Kad mahneš okom na sve četiri strane, opaziti ćeš četiri poveće ravnice, okružene lancem ili vijencem što golih što obraslih gora, kuka, ždrijela i visova, a pod njima sela kao pregršt šarena kamena. Jugo-istočno prostrlo se veliko polje Cetinjsko, na sjever Njeguško polje, na zapad Dolovi, a na jug Lovćen polje, Blatišta i Ivanova Korita.

Lovćen polje ravnica je od kakva tri kilometra duljine, a nešto manje širine; sa Jezerskog vrha ima jasan oblik paralelograma. To polje zatvara sa istoka diljem uzana bukova šuma, koja ga dijeli od druge ravnice imenom »Blatišta« i »Ivanova Korita«. Južno ga zatvaraju visovi: Glade i Vjetrenji Mlin ujedno ždrijelo prema Budvi, a još dalje prema Dalmatinskoj granici diže se gora Treštenik. Zakreni na zapad, pa ćeš naći vrh Babljak, a sjeverno mu preko ždrijela, u kojem se vidi ljetno selo Kuk, vrh Štirovnik¹ (1768 m.), najviši vrh u svoj okolini, koji se svojom širinom diže nad Kotorom i pod kojim glavna cesta vodi iz Kotora u Crnogoru. To je onaj vrh, za koji se krivo misli, da je Lovćen, a to stoga, što Crnogoreci i sav kraj oko Lovćen-polja sa svim gorjem i svim vrhovima u širim smislu zovu Lovćenom, kao što zovu Njegušima u širem smislu sav kraj od Njeguša do Trštenika, Štirovniku na sjever diže se Goliš, a pod njim Vučji dô. Kao Jezerski vrh pružio se i Štirovnik u obliku jajeta od juga prama sjeveru. Zapadna mu je strana t. j. ona strana, koja gleda na Kotor, obrasla pod samim vrhom šumom bukovom, a s donje strane nešto i dubravom. Jednako obrastao je i Jezerski vrh s donje strane bukvicom, a tek u gredama mu ima nešto borovine. Izmedju ta dva paralelno od juga na sjever pukla strma visa teče dol širinom od 1—2 kilometra, koji od Lovćenskog polja izmedju Babljaka, Štirovnika i Jezerskog vrha ide ravno do blizu Krstaca, to su Dolovi, u kojima se nalazi više ljetnih sela kao: Bostur Veli, Bostur Mali, Medjuvršje.

¹ Štirovnik ima jedan pod Orjenom (Planinar str. 21. 1904.)

Usred Lovćen-polja bijeljaše se velik šator. Mogoh ga jasno razabratи sa Jezerskog vrha. Živko moj mi reče, da je to šator knjaza Nikole, koji od njegova vremena za ljeta na Lovćenu boravi, da prigleda, kako se nova cesta gradi od Cetinje na Lovćen, a i vojsku, koja se pod šatorima pribrala na Ivanovim Koritama (do 1000 momaka); ujedno da će knjaz graditi na Lovćenu ljetnik, ljetnu palaču, pa sve to da ga je sklonulo, da ovdje ljetuje.

Kad kreneš okom s juga na sjever, udarati će ti u onoj gomili crnih gora sjeverno preko Njeguša četiri vrha na oči, koja se kao kakove vojvode ispinjali glavicama istim pravcem i Malone istim razmakom i visinom. Ti se vrhovi još bolje razabiru na ulazu iz Jezerskog dola i sa jezera, gdje smo počivali. Te su glavice od istoka prema zapadu (Boci Kotorskoj): Bukovica, Bogojeva glava, Tatinjac i Mravljanik (Živko izgovaraše Mravljanik). Mravljanik je onaj vrh, koji se diže sjeverno do ceste nad Krstacem i Njegušem, kad se uspneš iz Kotora, i pod kojim leže dva sela, »Zalazi« (mali i veliki). Usred toga Mravljanika ima spilja (vidiš ju s puta) Viljuštica, gdje se vile roče, kako moј Živko reče.

Jedan sat davno mine. Da ne bude Živka, još ne bi bili krenuli. Vrijeme bijaše vrlo povoljno, bez vjetra, zrak i na suncu bez zapare. Kad smo se uspeli na vis, zapali Živko sušicom (= gubom) lulu, sjede gledajući što ja pišem, kakou li sam kartu razapeo. Žaljaše, što ne zna ni čita ti ni pisati. Istresav pepeo iz luke digne se pa će reći: »Hoćemo li na vodu?« — »Misliš li na Cetinje već?« upitat ću ja. — »Jest«, on će, »što ćemo na toj pustinji?«

Krenemo istom oštom kosom, kojom smo se uspeli, ali nastavimo na jug, ustavimo se jedno 100 met. pod Jezerskim vrhom na vrelu, s kojega se zdravo napismo, malo kruha i sira založimo pa onda sve južno i jugo-istočno stazom na sela: Crkvine, Bostur mali, Ivanova Korita te pod Presjeku na Martinoviće i Suhopolje, a napokon na Cetinjsku glavnu cestu onđe, gdje silazi sa vrha Čenika u Cetinjsko polje. Hodasmo tri debela sata s veće strane u hladu visoka bukvika, koji se je tuj sklopio u kamena rebra i humke spuštajući se sa Jezerskog vrha. Jedan sat prije no ulazi taj gorski put na glavnu cestu valjalo nam je gaziti veliki lom i okrugli krš; za slabe noge bijaše to zdrava pokora.

Jezerski se vrh s ove, južne, strane sasvim drugačije prikazuje i po oblicju i po licu nego sa sjeverne i zapadne strane. Pomisli si ogromna na mrku ležaju drijemajućega lava, koji je glavu okrenuo na Cetinje, a rep na Kotor, i kojemu se potrušina i griva pod vratom jednako jasno bijele, pa ćeš imati cijelu sliku toga vrha sa južne strane. Okomite vapnene stijene s ove se strane mrve i rune, pa eto kao da je tko širokim bijelim pasom zahvatio pod vrh.

Šumom, kojom smo se sa Jezerskog vrha spuštali na Cetinje, prolazi žica gvozdena. To je žica brzjavna, što ju provizorno svede knjaz Nikola (bez stupova, po bukvama) iz Cetinja preko Suhog polja pod mali Bostur i na Ivanova Korita do Lovćen polja u svoj šator. Nitko živ ne dira u žicu, prem je nisko svedena, da ju možeš mjestimice rukom dohvati. Južno od te žice gradi se novi jep kolnik od Cetinja na Lovćen-polje; pojedini dijelovi, naročito krajni (na Ce-

tinju i Lovćenu) već su gotovi, grade ju sela i općine. Njegušani, kako mi kaza moj Živko, već su svoj dio izgradili; to je dio na Ivanovim Koritama. Tako će Cetinje imati skoro uz gotova dva krasna silaza na more, najme u Kotor preko Njeguša, u Bar (Antivari) preko Rijeke, Virparaza uz Skadarsko jezero, još i treći u Budvu preko Lovćena.

Od gorskog puta, po kojem uz muku sidjosmo, još nam je bilo proći Cetinjsko polje sa zapada na istok na 3 km. po velikoj prašini; tako stignemo na konak.

Cetinje ima danas dvije prilično dobre i sasvim čiste gostionice: Grand Hotel i Kraljević Marko. Ovamo se i opet, treći put, navratih. Gostioničar je Bečlja imenom Reinwein, koji je na poziv knjaza Nikole kao njegov osobni sluga prije mnogo godina u Cetinje došao, pa se tuj i okučio i prije 8 godina uredio gostionu. Ne ćeš kod njega na dan više potrošiti od 3—4 for. Dobre Steinfeldske pivo, valjano dalmatinsko vino i dobra franceska kuhinja svakoga će putnika zadovoljavati. Sin Reinweinov izučen je franc. kuhač i vodi kuhinju.

I mene Reinwein opet dobro nahrani. Napojiv provodiča Živka po želji mu pivom i isplativ mu pogodjenu dnevnicu od 4 for. zadovoljan s puta legnem u 8 sati do otvorena prozora. Kako legoh, ne probudih se do 6. ure.

Cetinjsko je polje visočina (660 m.) od dobra tri kilometra duljine, a do 2 km. širine, koja se stere od istoka prema zapadu. Na istočnom vrhu te visočine, koju kao veliko jaje sa svih strana okružuju što niže što više obrasle, crne, kamene gore, prostro se grad Cetinje, danas sa malone 400 lijepih većinom crijeponom pokritih zidanica i do 3000 žitelja. Gore se dižu sa mnogo glavica i vrhova dijelom od 200—300 m. nad tom visočinom i to: na istoku Dobrsko gorje, na zapada vrh Čenik sa ograncima Jezerskoga vrha, na jugu Rudinica, a na sjever.-istoku i sjeveru ogranci Debeljaka i Jabuke.

Glavna cesta, tuj širinom od 50 m., siječe Cetinje na sjevernu i južnu polu. Na rubu jedne i druge pole a na najistočnoj strani Cetinje nalaze se glavne kulturne zgrade kao: konak knjažev (skromna jednokatnica), samostan a pred njim arhitektonski ukusna grobnica, upraviteljstvo, kazalište sa čitaonom, gdje ćeš naći uz dobar broj raznih novina i tetu »Neue Freie Presse«; boćnica, vojarna, muzej, austro-ugarsko i rusko poslanstvo; ovo potonje je palača osobito ukusna, velegradska, upravo dogradjena. Prema zapadu nalazi se osobiti histor. toranj zidom ogradjen; tuj su Crnogorci Turske glave na kolce naticali, zgrada, koju su Turci opetovno razvalili, ali je Crnogorci opet jednakо podignuli. Uz taj toranj diže se na susjednom višem briješu spomenik Vladike Danile; ovoga je neki Crnogorac g. 1860. po bijelom danu u Kotoru na obali iz kubure od osvete ustrijelio.

Nije mjesto tuj, da se Cetinje potanje opiše, ali valja da se spomenu i lijepi učevni zavodi: muški i ženski kao: muški i ženski licejski internat, pučka škola i realna gimnazija, u kojoj se i ruski jednako uči kao i franceski.

Cetinje imade i vodovod sveden iz Gjurgeva ždrijela, blizo Dalmatinske granice, nad Budvom, kroz Mokri dô i Duboki dô. Kako nije blizu četiri mjeseca

ovdje ni kap kiše pala, dobivaše ovaj put svaka kuća na dan samo dvije kante vode za piti.

Tko dospije na Cetinje — a vrijedno je i nije mučno ovamo doći — neka ne žali poći na Rijeku, Podgoricu i Skadarsko jezero, i turistički i historijski znatna mjesta. Na Rijeku ćeš zaći za mala dva sata, kola te stoje 5—6 for. To je mjesto sa 50 kuća na rijeci istoga imena. Stanovnici su većinom Arbanasi. Tu je knjaževska fazanerija, tvornica pušaka i na 4 km. zapadnije spremište za ratnu džebanu. Od Rijeke možeš čamcem do Žabljaka na Skad. jezero za tri sata, plati i ćeš 3—4 for. ili krasnom cestom, koja vodi preko Vira (Virpazara) u Bar. U Podgoricu trebaš od Rijeke 4 dobra sata; kola ćeš dobiti uvjek na Cetinju za 12—14 for. Imati ćeš tuj prilike 5 kil. sjeverno na utoku Zete u Moraču vidjeti razvaline glasovite Duklje.

Ja se ovaj puta iza dva dana iz Cetinja vratih glavnom cestom preko Njeguša u Kotor po svoj kotač, što sam ga tuj ostavio. Cesta se na zapadnom kraju Cetinjskog polja diže na vrh Čenik, prelazi na više okući preko Krivačkog ždrijela na Golo brdo (1274 m.), s kojega ti se na daleko otvara krasan vidik na tri strane: na zapadu i jugo-zapadu ugledati ćeš preko Cetinjskog polja i crnih mu klisura i vrhova Podgoričku ravnicu i na dnu joj zapadni vrh Skadarskoga jezera, a preko svega toga u zaledju svjetlo modri lanac Albanskoga gorja. Na sjeveru pružio svoje crne grede Čelinac (1318 m.) i Bukovica, med njima digao glavu vrh Inok, a onda Bogojeva glava i Tatinjac. Uz cestu lijevo i desno strmo se diglo sad bukovinom obrasio gorsko rebro, sad gola litica, tamo opet jazovit dol pun ropavih grebena. Tek ovdje onđe kao da se prostrlo koje poljice zasijano pasuljem, pepunom¹ (dinjom), krastavcem, kukuruzom, raži, ili kojom voćkom. Često su ta poljica tek kao veliki kotlovi od 20, 30 m. promjera na dnu golih grebena. Niska koliba slamom pokrita čuvarica im je. To su dakako često samo ljetne kuće. Crnogorac tuj naime kroz ljetno boravi, dok spremi poljice, a na zimu se vraća u mjesto, u zidanici; tako se sastaju cijela ljetna sela, kao što su i ono naokolo Jezerskog vrha. Takovo ti je selo Trešnja, na sjever.-zapadnom podnožju Jezerskog vrha; tako sela: Bostur Mali, Bostur Veli, Medjuvršje, Kuk, Dolovi itd. na jug i zapad Jezerskomu vrhu. Crnogorci si za noć u šumi od granja zbiju na dva metra visoke i široke ležaje, gdje sva obitelj od više glava kroz ljetno na vedrini spava. Čine to protiv vrućine i gamadi.

Pramā tim malim kotlovima u tom škrapu, tim sitnim poljicima, nastadoše jamačno i velika polja kao što je Cetinjsko, Njeguško i druga. Moj mi provodič Živko uz put o postanju gora i dolova Crnegore te o prvom Crnogorcu ispri povjedi ovu priču, koja malo sjeća na opći potop. Evo je: Bijaše pustoš. Nastanile se ovdje vile kao u pravoj svojoj domovini, tuj slatko i mehko počivahu i boravahu nezaboravne dneve. Ali prerano moradoše otpotovati i milu domovinu ostaviti, jer navale kriješi² i ježi, koji im ne dadoše ni ob dan ni ob

¹ Tako zovu dinju (Zuckermelone) u svoj donjoj Dalmaciji i Crnojgori.

² Kriješ (ili kriš u Budvi, Spiču, Tivtu) = cicada, Baumgrille, koji na maslinama ljeti silnu galamu prave.

noć mirovati. Nu na odlasku iz mile domovine poplave zemlju i unište sve. Ostade tek uspomena i to Kriješka gora i pod njom modro jezero, a kraj ovoga Ježev dol sa druga dva jezera slatke, dobre vode. Tko od nje piće ne može je ostaviti ni zaboraviti. Kažu, da tamo onkraj Durmitora ima još ta gora i ta jezera i da su Crnogorac i Crnogorka odanle napučili ovu zemlju okusiv ove vode.

Od one poplave ostadoše te jame, ti dolovi i ta poljica plodna, a kamen pust. —

Tako nekako će moj Živko silazeći sa Jezerskoga vrha na Cetinjsko polje.

Ja se sputih opet u rječinu Kotorsku i za dva sata u vojnoj plivaoni zaplivam u more Kotorsko.

Planinari, sputite se u ovaj kraj, ne bi li vi našli ono jezero »A-Lethe« koje moj Živko ne zaboravi. Nu ako ga i ne nadjoste, biti će tuj uvijek nauke i čara za oko i dušu.

Društvene vijesti.

Pristupi u društvo : Gustav Frank, perovodja kr. zem. vlade u Zagrebu.

Književne vijesti.

— U Parizu izadje ove godine od Alberta **Bordeaux-a** : La Bosnie Populaire: paysages, moeurs et coutumes, légendes, chants populaires; djelu je dodano 12 slika i jedna karta.

— U časopisu »Ungarische botan. Blätter« u br. 1/2. ove godine piše naš Ljudevit **Rossi** iz Karlovca o domovini »primule Kitaibeliane« u našem Velebitu.

— Dr. Ladisl. **Ružička** izdade nacrt zemljovida Kaninskih Alpa u mjerilu 1 : 75.000 kao prilog 6 broja »Planinskoga Vestnika Ljubljanskoga«. (Kanin 2592 m.)

— U Beču izadje prošloga mjeseca prigodni spis: Festschrift zur Fünzigjahrfeier der Semmeringbahn. Izdade ga dolnjoaustrijsko društvo za promet. Cijena mu je 1 Kr: U njem se u kratko ističe povijest željeznice preko Semmeringa, njegova važnost za razvitak kulturni i materijalni gradova i sela alpinskih te planinarstva u Austriji; društvo to planinarsko brojeć danas mnogo više od 100.000 članova ljubavi svojom za goru i narav u prvom redu mnogo zasluga stiče za geografsko poznavanje Alpskoga gorja.

Ne bi li i krasna i skupocjena cesta, koja vodi danas na naše Sljeme, slično djelovala na razvoj mjesta ovkraj i onkraj Zagrebskoga gorja, kad bi se preko Sljemena na Stubičku cestu svela? Ne bi li se tim i ljubav za prirodu podjarivala, a i planinarstvo podiglo? Ovako ta cesta služi lih u bitnosti samo za izvoz goriva, a ta joj služba kao što i osnova ne stoji u zdravom razmjeru.

— Schröter-ova knjiga: »Taschenflora des Alpenwanderers« izadje u Zürichu ovih dana u 9. izdanju. Knjiga, koja stoji 6 maraka, ima 207 koloriranih i 10 nekoloriranih slika. Kako već i naslov pokazuje, ne daje nam knjiga potpun opis Alpinske flore, već samo bitnih biljka. Kako su slike uopće naravna lica, a tumač im sastavljen njem. franc. i engles. jezikom, to je knjiga svoje vrsti do danas najbolja.

— Netom izadje pod naslovom: »The Bolivian Andes« od M. Conway-a ilustrovana knjiga od 400 str., koja nam daje opis puta od Londona na najviše gorje Američko sa turist. i kulturnoga gledišta. Opisuje nam željeznicu od Lima do Oroya, koja se diže na 3730 m. nad m., daje nam potpunu topogr. i kulturnu sliku glavnoga grada Bolivije, La Paz-a, koji leži 3700 m. nad m., ističe tegobe i patnje svoje kod uzlaza na više vrhova, naročito Ilimani-a (oko 6500 m.) koji se diže nad glavnim gradom Bolivije, te najvišega vrha oko Sorate, Anchume-a (21.490 noge). Noćivaše sa svoja dva vodiča u visini od 19.000 noge, ali se ne uzmože od nevremena i zime uspeti na vrh.

Conway, poznati svjetski putnik i planinar, nam podaje toliko obilje novih putnih slika o dvogodišnjem svom boravku u Andama i putničkom svom iskustvu i znanju, da lošije one slike, koje su knjizi njegovoj dodane, ne mogu važnosti knjige mu smanjiti.

— U zbirci popularno-znanstvenih djela, što ih izdaje od nekoga vremena Teubnerova knjižara u Leipzigu pod naslovom: »Aus Natur und Geisteswelt«, izdje 55. ilustr. svešćić pod naslovom »Wind und Wetter« uz cijenu od 1 marke. U toj knjizi nam pisac u pet poglavljia raspravlja ovo: U prvom dijelu govori o meteorološkim spravama, u drugom o tehnici balona, u trećem o klimatologiji, u četvrtom o struji i gibanju zraka te mehaničkim i termijskim zakonima, u petom o prognozi vremeza, najvažnijem i najpraktičnijem dijelu cijele knjige za grad i selo, za neplaninara i — planinara.

— U vjesniku c. kr. zoološko-botaničkoga društva u Beču napisale R. Eberlein i dr. Aug. Hayek više znanstvenih rasprava pod naslovom: »Vorarbeiten zu einer pflanzengeographischen Karte Österreichs«, medju kojima jedna: Die Vegetationsverhältnisse von Schladming« (u gornjoj Štajerskoj) po pridodanoj karti geografski ilustrira život bilina onoga kraja, na način geoloških karata. Na svaki način učinjen je tim prvi početak za bilinsko geografske karte — florološke karte — koje će u velike zanimati i stručnjake i nestručnjake — jamačno i sve planinare — te bi bile vrsne znatno interes za bilinstvo pobuditi i botaničko znanje unaprediti. Kolike li radosti osjećamo, kad pomislimo, da bi nam — recimo za 50 godina — i naši mladi i mlađi botaničari podali ovakovu florološku kartu o našoj Zagrebskoj gori, o Ličkoj Plješivici, o Kapeli, Velebitu itd.!

— U Monakovu izdaje Lindauerova knjižara popis svih putopisa, knjiga, rasprava karata, panorama itd., što rade o Alpama.

— Dr. Otto August izdade ove godine u Breslavi kartu »Turistenkarte von der Hohen Tatra«, koja je u mjer. od 1 : 50.000 izrađena prema vojno-geogr. karti od 1896/7.

— Goldsmiedt izdade ove godine u Berlinu novu kartu Austr.-Ugar. monarkije. — Isti pisac izdade u Berlinu ove godine novi nacrt Budapešte. — U Beču izadje ove godine: 1. Die Donau von Passau bis zum schwarzen Meer; 2. Generalkarte des Königreichs Böhmen, obje u poznatom izdanju Hötzela. — U Berlinu je skoro izašla 48. sveska djela »Griebens Reiseführer« u 6. izdanju od Schlegela opisuju se tuj Australske zemlje.

— Ljubljanski planinski vestnik donosi u svojem ovogodišnjem 3. 4. 5. 6. 7. i 8. br. ove članke: 1. Slike iz okrilja Vrhniške željeznice (konac) od dr. Oblaka; 2. Iz Trente na Triglav od Trentara; 3. Aljažev dom v Vratih od društva tajnika; 4. Iz Trente črez Luknjo od Trentara; 5. Na Roman-Košu (najviša gora Krima 1543'4 m.) od R. Peterlini.

— Praški časopis turistu ime u ovogodišnjem 7. 8. i 9. br. ove radnje: 1. Jezera na Šumavi od E. Schnabela; 2. Do propasti Macoške od K. Absolona (nastavak); 3. Isohronička mapa Češke od V. Novy-a; 4. Dobroslavsky Chlumec od J. Lipe; 5. Panorama sa Lovoša od J. Pacovskoga.

— Österreichische Alpenzeitung donosi u ovogodišnjim brojevima 661. 662. 663. 664. 666. 667. ove članke: 1. Zum Jubeltest der Semmeringbahn. 2. Aus den Bergen der obersten Kanaltales; 3. Von München zum Fuss des Elbrus (na Kavkaz); 4. Beiträge zur touristischen Erschließung der Croda Grade gruppe (u istočnim, Tirolskim Alpama); 5. Eine Überschreitung des Bosrucks (u sjever. Štajerskim Alpama). 6. Erste Durchkletterung der Nordwand der Lasersköpfe in den Lienzer Dolomiten; 7. Aus der Kreuzeckgruppe (u Korutanskim Alpama.) 8. Zwei Korsische Hochwarten, Monte rotondo und Monte d' Oro (na Korsici); g. Adamello (u Talij. Tirol. Alpama) von Norden.

— Povodom proslave pedesetgodišnjice, što je željeznica preko Semmeringa dogradjena, izdaje dr. Hansy kod Braumüllera u Beču ovih dana monografiju, koja živo, znanstvenim načinom preporuča gorje, naročito Semmering, svim slabicima kao boravište ljeti i zimi, a odvraća od južnih strana.

Raznice.

— Berlinski planinari, odvjetnici dr. Strassmann i dr. Meinhardt, odlučiše na svoj trošak graditi na vrhu Igmana pod Bjelašnicom u Bosni planinsku kuću pod imenom »Berliner Hütte«. U to ime ugоварaju sa zemalj.-prometnim nadzornikom Pojmanom u Sarajevu.

Veseli nas, nu još više bi se radovali, da takovu kuću grade slavenski planinari. Uopće opaža se, da najmanje Slavena u Bosnu i Herzegovinu zalaze. A mi Hrvati? Pogotovo najmanje! Pa ipak su te zemlje i za znanstvenika svake struke, i za folkloristiku i turistiku od vrloga interesa, jer je naravno bogastvo golemo, naravni čari veliki. Svagdje poznati, za nas već kobni »Drang nach Osten« krila orlova nad nama širi, pa nam sunce zastire već i sa — istoka.

— Bosanska zemaljska vlada gradi planinski put, koji će lih u planinarske svrhe spajati dvije gore u Bosni, Treskavicu i Bjelašnicu. Za mjesec dana imao bi se taj put prometu predati.

— Dana 10. srpnja t. g. jekne na našem Sljemenu trublja automobilска. To je drugi put, što se je automobil popeo na Sljeme, prvi put lane pope se g. Türk, a ovaj put bi g. Budicki Ferdinand, koji sa svojom obitelju i g. Hertmanom pred planinskom kućom osvane na novom svojem automobilu pariške tvornice Bayard-Clement. On taj put od 18·4 km. prevali za jedan sat 2 časa. Valja pripomenuti, da je valjalo oprezno i obzirno voziti osobito na okučima gorskim, koje i sam g. Budicki prije nije vidoio. — Čujemo, da će g. Budicki odazivajući se želji publike svagda voziti na Sljeme, kad se nadje društvo.

— Dana 17. srpnja t. g. bilo je na Žigertovoj piramidi na Štajerskom Po-horju 1000 osoba; a na Bledu bijaše do 16. srpnja 1152 stranaca. Što to zemlji nosi novaca!

— Aljaževa kuća, što ga je Slovensko planinarsko društvo podiglo g. 1896. na Vratima pod Triglavom, dobila je 7. kolovoza o. g. novu družicu. Uz tu kuću naime podiže novu, veću kuću, u kojoj ima mjesta za 17—20 ležaja. Kuća je spomenutoga dana svečano predana javnosti. Sagradjena je od smrekovine, duga je 13·80 m. a 9·10 široka. Kuća nosi ime »Aljažev dom« po istom odličnom i vrlo zaslужnom planinaru, župniku Aljažu, a za razliku od stare kuće.

— Na Triglav otvoren je 7. kolovoza o. g. nov put i to preko Komara. Put taj, koji vodi preko sedla Doliča pod Planju, mnogo je kraći od prijašnjega, što vodi oko Šmarjetne glave. G. Jos. Abram, (pseud. Trentar) vikar u Trenti, put taj opisa u ovogodišnjem Ljubljanskem Vestniku br. 8. i 0.

Slov. plan. društvo uredi ljetos u Trenti za 6 planinara prenočišta i to u gostionicama Antuna Cudre i Janeza Zorča.

— Na Golici, vrlju (1835 m.) najpristupnijem od »Jesenica«, željezničke postaje, ležeće do 2 sata sjeverno od Ljubljane, podiglo je »Ljubljansko planinsko društvo« i predalo javnosti novu planinsku kuću 11. rujna o. g. To je Kadilnikova kuća nazvana po Fr. Kadilniku, kremen-starcu, zaslужnom planinaru od 79 god. dobe svoje, koji je i na toj veselici bio.

Molba. Molimo što usrdnije i opetovano sve vanjske članove, da izvole što prije priposlati planinarski prinos za prošlu i tekuću godinu g. Ivanu Exneru, draguljaru i društvenom blagajniku.

Sadržaj: Turistika u Švedskoj, od dra. Frana Bučara. — Lovćen, od Vj. Novotnoga. Društvene vijesti. — Književne vijesti. — Raznice. — Molba